

VOOR LEERHUIS & LITURGIE

BEGIN VAN HANDELINGEN

Alex van Heusden

Handelingen 1 vers 1-14

Het eerste woord - eerste boek - maakte ik over alles, Theofilus, wat Jezus begon te doen en te leren tot aan de dag dat hij opwaarts werd genomen, nadat hij de gezondenen, die hij had uitgekozen, opdracht had gegeven door heilige geest. Aan hen toonde hij zich in leven na zijn lijden met vele bewijzen: veertig dagen lang liet hij zich zien aan hen en sprak over de dingen van Gods koningschap.

En terwijl hij met hen samen was, gaf hij hen bevel niet te scheiden van Jeruzalem, maar te wachten op de toezegging van de vader - 'die gij van mij hebt gehoord: Johannes doopte met water, maar gij wordt gedoopt in heilige geest niet lang na deze dagen.'
Bijgekommen vroegen zij hem dan en zeiden: 'Heer, herstel jij in deze tijd het koningschap voor Israël?'
Maar hij sprak tot hen: 'Het is niet aan u tijden of uren te kennen die de vader in zijn eigen volmacht heeft beschikt, maar gij zult kracht ontvangen van de heilige geest die over u zal komen, en gij zult mijn getuigen zijn in Jeruzalem, in heel Judea en Samaria en tot het uiteinde der aarde.'
En toen hij dat gezegd had en zij zagen, werd hij opwaarts genomen en een wolk nam hem op, weg van hun ogen.
En toen zij naar de hemel staarden, terwijl hij ging - daar: twee mannen stonden naast hen, in witte kleren, en zij zeiden: 'Mannen, Galileërs, wat staan jullie daar naar de hemel te kijken? Deze Jezus die van jullie is weggenomen naar de hemel, hij zal zó komen, precies zo als jullie hem naar de hemel zagen gaan.'

Toen keerden zij terug naar Jeruzalem van de berg die wordt genoemd 'Olijvenbosje', die dichtbij Jeruzalem is, een sabbatsreis ver. En toen zij waren ingegaan, krommen zij naar de bovenzaal waar zij verbleven: Petrus en Johannes en Jakobus en Andreas, Filippus en Thomas, Bartholomeüs en Mattheüs, Jakobus van Alfeüs en Simon de zelloot en Juda van Jakobus. Zij allen sterkten elkaar eendrachtig in het gebed samen met de vrouwen en Maria, de moeder van Jezus, en zijn broeders.

Vertaling: Alex van Heusden

INHOUD

Deze Maandbrief is geheel gewijd aan de eerste vijf hoofdstukken van het boek *Handelingen van de Apostelen*, dat dit seizoen centraal staat in de prediking van de Amsterdamse Studentenekklesia.

MEDEDELINGEN

Verschenen:

- *Huub Oosterhuis*:
Scheurkalender van de bijbel 2003 (Van Gennep), € 16.
Verkrijgbaar in de boekhandel.

*

- *Liedje dat ik niet kan laten*, een bundel opstellen over de liederen van Huub Oosterhuis (Gooi & Sticht, Kampen). Verschenen ter gelegenheid van de erepromotie van Huub Oosterhuis. Met bijdragen van o.a. Niek Schuman (de *laudatio* van de erepromotor); Jan van Kilsdonk, Willem Barnard, Bettine Siertsema, Marjet de Jong, Maria de Groot, Alex Stock, Wam de Moor, Ton Veerkamp, Anja Meulenbelt. € 14,90.
Verkrijgbaar in de boekhandel

COLOFON

MAANDBRIEF
VOOR LEERHUIS EN LITURGIE
ISSN 1385 0326
Uitgave van de Stichting Leerhuis & Liturgie (sinds 1980)
Eindredactie: Kees Kok
Redactie en administratieadres:
Postbus 17268, 1001 JG Amsterdam
tel: (020) 6256940
leerhuis@leerhuisenliturgie.nl
www.leerhuisenliturgie.nl
Abonnementsprijs: € 20,04 per jaar;
Europa € 27,30;
Buiten Europa € 20,04 plus porti

De eerste naam die valt in het boek Handelingen, luidt Theofilos. Aan hem is het boek opgedragen, als aan een eerste lezer. Wie was Theofilos? We weten het niet. Maar als we deze Griekse naam nu eens vertalen. Theofilos betekent 'vriend van God', voor de schrijver van Handelingen is dat ongetwijfeld Israëls God. 'Vriend van God', dat is er niet slechts één, dat zijn er velen - even optimistisch blijven. Alle lezers van Handelingen, die van toen en die van nu, worden aangesproken als 'vriendin en vriend van God'. Wij allen zijn theofielen, al dan niet praktiserend.

Handelingen der Apostelen wordt gewoonlijk toegeschreven aan Lukas, de auteur van het derde evangelie. Aan zijn evangelie herinnert hij in het eerste vers van Handelingen: 'het eerste woord' - zo staat er letterlijk, 'het eerste boek', en dat heeft als inhoud 'alles wat Jezus begon te doen en te leren'. *Begon*, want hij heeft het niet kunnen voltooien. Deze Jezus, die door zijn volgelingen wordt beleden als de messias, de bevrijder van Israël, vroegtijdig, nog voor er een spoor van bevrijding zichtbaar werd, kwam hij aan zijn eind, daar in Jeruzalem, door moordenaarshand, onder het hardvochtige Romeinse imperiale systeem.

Als Lukas het boek Handelingen schrijft, ergens tegen het einde van de eerste eeuw, is Israël, het joodse volk, er nog slechter aan toe dan in de dagen van Jezus. Jeruzalem is verwoest, stad en tempel liggen in puin, vele duizenden doden zijn er te betreuren. De stad is een woestijn geworden, 'daarin kan niemand wonen' (psalm 69:26 LXX; vgl. Hnd 1:20). Maar intussen ontvangt de gemeente van Jezus' volgelingen het bevel 'niet te scheiden van Jeruzalem'. Er zullen in die verwarrende tijden in de ekklesia van joden en niet-joden samen - een moeizaam experiment - stemmen zijn opgegaan die pleiten voor een breuk met alles wat er verder nog aan jodendom bestaat, mogelijk omdat zij de gemeente beschouwen als de enige legitieme voortzetting van Israël, van Thora en Profeten. Dergelijke tendenzen tot afscheiding wil de schrijver van Handelingen de kop indrukken: mag de gemeente een ander joods geluid voortbrengen dan dat van verschillende rabbijnen, het moet wel een joods geluid blijven, in dialoog met wat er verder nog aan jodendom bestaat. Vasthouden aan Jeruzalem, aan het verwoeste centrum van de joodse traditie - dat is de eerste les die de gemeente, de ekklesia, moet leren. In één adem gevolgd door een tweede les, een tweede aanwijzing: 'wachten op de toezegging van de vader' - dat wil zeggen: van Israëls God. 'Gij JHWH, onze vader zijt Gij' - zo staat er in het boek Jesaja (64:7). *Avinoe, malkenoe*, 'onze vader, onze koning' - zo begint een oeroud lied dat nog altijd in de synagoge wordt gezongen. Wat is die toezegging van de vader? 'Heilige geest' is die toezegging. 'Gij wordt gedoopt in heilige geest' - 'Gij zult kracht ontvangen van de heilige geest'.

'Heilige geest' is het verbindende motief tussen het evangelie van Lukas en het boek Handelingen. In het derde evangelie is het heilige geest, 'kracht van de Allerhoogste' die Maria overschaduwde (Lk 1:35), als om te zeggen: het kind dat zij zal ontvangen in haar schoot, wordt niet verwekt door de potentie van een man, maar wordt geboren uit de kracht en in de geest van Thora en Profeten. Als Jezus wordt gedoopt, daalt diezelfde geest op hem neer, in lijfelijke gestalte, als een duif (Lk 3:21v). En na een verblijf in de woestijn van veertig dagen keert Jezus 'in de kracht van de geest terug naar Galilea' (Lk 4:14). Daar geeft hij onderricht, daar verklaart hij de woorden die hem overgeleverd zijn en in wier geest hij handelt door mensen te genezen, zieken van lichaam en geest. Dat was 'wat Jezus begon te doen en te leren'. De ekklesia, de gemeente - aldus de visie, het visionaire programma van

Handelingen - heeft in deze wereld de opdracht voort te zetten wat Jezus is begonnen, uit kracht van dezelfde geest die over hem vaardig was. De geest is continuïteit. Wat toen kon, in de dagen van Jezus, kan weer, vertrouwd daarop, bevrijding is nog mogelijk, ook na de ramp, maar intussen: houdt elkander vast, sterkt elkaar eendrachtig in het gebed, in waken en bidden, wacht op de toezegging van de vader.

Nog veertig dagen liet Jezus zich zien aan de *apostoloi*, de 'gezondenen', hij toonde zich aan hen in levende lijve. De messias, de verwachte bevrijder van Israël, leeft, zelfs nadat hij is gestorven. Het messiaanse verlangen is niet dood en begraven, het is er nog, de kracht van de geest is er nog, ook al lijken alle termijnen verstreken. Dát is het uitgangspunt van het boek Handelingen, met als sleutelwoord 'koningschap van God'. Het verhaal dat Handelingen is, beschrijft, zeventwintig hoofdstukken lang, hoe Gods koningschap wordt geproclameerd, eerst in Jeruzalem, dan in Judea en Samaria, tenslotte aan het 'uiteinde der aarde'. Die laatste fase beslaat het grootste deel van het boek met als hoofdrolspeler Sja'ol, beter bekend als Paulus, u weet wel, die moeilijke en soms o zo vermoeiende man.

In Jeruzalem is Petrus, de Rots, de eerste 'getuige' (Hnd 2-5). Vervolgens is het Filippus, een der zeven 'diakenen' van de Griekstalige joden in de gemeente, die 'de messias verkondigt' (Hnd 8:5) in Judea en Samaria. Aan de laatste fase, de verkondiging aan 'het uiteinde der aarde', gaat een dubbele 'omkeer' vooraf. Eerst wordt het verhaal verteld van Paulus' omkeer in de buurt van Damascus (Hnd 9); direct daarna volgt een vergelijkbaar verhaal over Petrus die als eerste een niet-jood toelaat tot de gemeente (Hnd 10). De weg naar de wereld der volkeren, de *gojien*, ligt vanaf dan open. Paulus begeeft zich op die weg. Het boek Handelingen eindigt in Rome, 'het uiteinde der aarde', de wereldhoofdstad. Daar, in het hol van de imperiale leeuw, verkondigt Paulus het koningschap van God 'in alle vrijmoedigheid, zonder enige belemmering' (Hnd 28:31). Een open einde. Op 6 april 2003 zullen we daar komen.

Handelingen is een verhaal; een roman wordt ook wel gezegd, een avonturenroman met spannende taferelen, zoals storm op zee en schipbreuk. Handelingen is in elk geval geen geschiedenisboek. Het vertelt al helemaal niet de vroege geschiedenis van het christendom, laat staan als een triomftocht van het ware geloof - daar is het al te dikwijls voor versleten. Handelingen is de neerslag in verhaalvorm van een *politieke strategie*. De verhouding tussen Israël en de volkeren is hier in het geding. In het openingstafereel brengen Jezus' leerlingen het 'herstel van het koningschap voor Israël' ter sprake; wanneer zal dat geschieden? (Hnd 1:6). Het antwoord: daarover speculeren heeft geen zin, de verleiding om je in dwaze avonturen te begeven wordt daardoor te groot, terwijl je geen kans van slagen hebt, want Rome is oppermachtig - ook de messias Jezus heeft het tegen Rome moeten afleggen. In plaats daarvan zegt Jezus: wees mijn getuigen in Jeruzalem, in het joodse land en in heel de bewoonde wereld. Anders gezegd: er is alleen kans op herstel van het koningschap voor Israël, als het joodse volk een verbond sluit met de andere volkeren die door Rome als slaven worden behandeld. Dit strategische programma wordt in het boek Handelingen uitgevoerd.

In zekere zin schrijft de auteur van Handelingen geschiedenis, maar niet volgens moderne maatstaven. Zijn interesse gaat niet uit naar wat er precies is gebeurd, maar naar wat er gebeuren *moet*: de verspreiding over de hele bewoonde wereld van het goede nieuws dat het koningschap van God gevestigd

zal worden. Hij schrijft in de oude, profetische taal van de hoop.

Het boek Handelingen vertelt wat er volgens de visie van de auteur gebeuren moet. Volgens hem is dit een reële politieke optie en dus een reële politieke opgave, maar alle beschikbare krachten moeten daartoe worden ingezet, alle neuzen moeten wijzen in dezelfde richting. Daarom schetst Lukas een rooskleuriger verleden dan historisch aannemelijk is. Het verleden wordt geretoucheerd (in de Oudheid al sinds Herodotos een normaal gebruik en de geschriften van Israël vormen daarop geen uitzondering). Spanningen, conflicten, richtingstrijd - in een zo nieuw, moeizaam multicultureel experiment als het creëren van nieuwe verhoudingen tussen joden en niet-joden hebben ze ongetwijfeld bestaan, maar in Handelingen zijn ze bijna helemaal weggepoetst.

Als Jezus aan het begin van Handelingen zijn laatste woorden heeft gesproken, woorden van afscheid, als een testament, gaat hij heen. 'Hij werd opwaarts genomen' staat er, zoals in de joodse Schrift twee gestalten: Henoch in het boek Genesis: 'Henoch wandelde met God en weg was hij - God had hem meegenomen' (Gen 5:24); Elia, de profeet, in de boeken der Koningen: '... een strijdswagen van vuur en paarden van vuur (...) Elia ging opwaarts in de storm ten hemel' (2 Kon 2:11). Dergelijk spektakel heeft Lukas willen vermijden. In zijn relaas valt het accent op hen die achterblijven, de gezondenen, de getuigen. Zij krijgen gezelschap van twee mannen, in witte kleren. Die kennen we uit het Lukas-evangelie. Daar staan ze in het lege graf bij de vrouwen die gekomen waren om het dode lichaam van Jezus te balsemen. Daar zeggen ze: 'Wat zoekt gij de levenden bij de doden?' (Lk 24:5). Wie zijn die twee mannen, mensen dus, geen engelen? Ik herken in die twee Mozes en Elia, met wie Jezus sprak in het Lukas-evangelie, op de berg, 'over zijn uittocht die hij bestemd was te voltooiën in Jeruzalem' (Lk 9:31). Mozes en Elia zijn heel de Schrift, Thora en Profeten. In Handelingen, als Jezus opwaarts is genomen, zijn zij het die de gezondenen van zien, staren, kijken, een of ander hemelwezen achterna, brengen tot wat hen nu te doen staat, willen zij getuigen van het koningschap van God worden: zij gaan zich buigen over de Schriften, over Mozes en de Profeten, de oude teksten proeven om er lering uit te trekken. Niet meer zien, staren, kijken, want er valt niets te zien, maar horen, verstaan, begrijpen, zoals het volk Israël deed, toen de thora werd voorgelezen door Ezra, de geleerde van het boek, op het plein voor de Waterpoort - vorige zondag was dat het verhaal.

De gezondenen - wij hebben hun namen gehoord. Het zijn Hebreeuwse, Aramese en Griekse namen, en zo loopt het begin van Handelingen vooruit op het samengaan van joden en niet-joden in de ekklesia. Hebt u de namen geteld, toen ze werden voorgelezen? Het zijn er elf. Niet twaalf. Het waren er twaalf, in het Lukas-evangelie, maar Judas, de verrader des heren, is niet meer. Bij loting wordt een ander uit de kring van Jezus' leerlingen aangewezen het twaalfstal vol te maken, als voorbode van het herstel van Israël, het volk van twaalf stammen. Het lot valt op Matthias, Mattitja, 'JHWH heeft gegeven' betekent zijn naam. Een godsgeschenk. Daar zitten zij bijeen, in de bovenzaal, ergens in Jeruzalem. Ze zijn met honderdwtintig ongeveer, zegt het verhaal, mannen én vrouwen - een leerhuis vol. Honderdwtintig is tien keer twaalf, een meer dan volgroeid Israël. Zij wachten op de toezegging van de vader: de komst van de heilige geest - 'licht en adem zal er zijn'.

Zij bereiden zich voor op de vijftigste dag na Pesach, het feest van de uittocht uit het diensthuis Egypte. De vijftigste dag is

het Sjavo'e'ot, Wekenfeest. Dan wordt gevierd dat Israël, uit de hand van Mozes, de thora ontving, aan de voet van de Sinai. Dan wordt herdacht... Ik houd me in. Wordt vervolgd.

Amsterdamse Studentenekklesia, zondag 22 september

Voor Handelingen 2, het 'Pinksterverhaal', verwijzen wij naar Maandbrief 7^e jg no 4, blz. 5vv

Hieronder een citaat uit die toespraak:

WOLK EN VUUR

Pinksterverhalen genoeg in de bijbel. De geest waar het in de evangeliën over gaat, is dezelfde die is neergelegd op Mozes en vervolgens verspreid over de zeventig oudsten van Israël, bij het ontvangen van de thora op de Sinai (Num 11:25). Dezelfde geest die de Richteren in Israël doet opstaan, koningen zalf, en profeten overvalt en doet optreden tegen het machtsmisbruik van de koningen. Dezelfde ook die, in het begin van Lukas' evangelie, als 'kracht van de Allerhoogste' Maria overschaduwde - 'en zij heeft ontvangen van de heilige geest', en die alle woorden en daden van Jezus bekrachtigde. En als Jezus uit de weg is geruimd, is het de geest van zijn woorden en daden die blijft; en dat is geen andere dan die van de thora. Dezelfde die op de vijftigste dag wordt uitgestort over de verzamelde volgelingen, als een blikseminslag vanuit de hemel. Veel van de beelden die Lukas in zijn Pinksterverhaal over de uitstorting van de heilige geest gebruikt, zijn dan ook ontleend aan de verhalen rond de gave van de thora, in het boek Exodus: geraas uit de hemel, donder, vuur, een stem uit de hemel. De gave van de geest en de gave van de thora horen onverbreekelijk bij elkaar. De thora is wat de geest van God van andere geesten onderscheidt. Zonder geest is de thora dode letter, zonder de thora is de geest een spook. Pinksteren, het feest van de vijftigste dag na Pasen, is een erfenis van het jodendom. Het joodse Pinksteren heet *sjavo'e'ot*. Wekenfeest. Het is een oogstfeest. De eerstelingen van de tarweoogst worden aangeboden aan de Grote Gever, de schepper. En omdat het brood ook een beeld, hét beeld is van de thora, wordt op het feest van *sjavo'e'ot* ook de gave van de thora (*mattan thora*) gevierd. Want volgens de traditie is de thora aan Israël gegeven op de vijftigste dag na de uittocht uit Egypte.

Derde Persoon

In het pinksterverhaal in Lukas' boek van de Handelingen der apostelen wordt vanuit de hemel een grote geestesbeweging in gang gezet, plotseling beginnend met een geraas uit de hemel als van een geweldige aanstormende geest-wind-adem; vurige tongen boven de hoofden, eerst wordt heel het huis er vol van, dan worden zij allemaal vol van heilige geest; en van daar en toen af ontketenden zij een grote geestesbeweging, een uitslaande brand, van Jeruzalem tot de uiteinden der aarde. Dat was het visioen van de volgelingen van Jezus, van de apostelen en van Paulus. En aanvankelijk ging die beweging ook als een lopend vuur, van Jeruzalem tot aan... Nou ja, in elk geval tot aan Rome. Daar, en ook in het Oost-Romeinse Byzantium, hebben talloze theologen middeleeuwenlang getracht de duif te vangen in de netten van hun concepten. Hij werd getemd tot derde persoon van de

heilige drie-eenheid: Vader, Zoon en Geest. En het lijkt er een beetje op dat hij toen, in elk geval in theologisch opzicht, een grijze duif is geworden. En men kan ook niet beweren dat de geest door de eeuwen heen de meest gevierde van het goddelijke drietal is geweest. Zijn plaats en autoriteit zijn in elk geval regelmatig en onrechtmatig opgeëist door pausen en andere kerkelijke hoogwaardigheden.

Kees Kok

DE LAMME VOOR DE POORT

Kees Kok

Gelezen:

Handelingen 3:1-10; 11-15.18.25; 4:31-35

Petrus en Johannes gingen opwaarts naar het heiligdom omstreeks het negende uur, het uur van gebed. En een man, die verlamd was vanaf de schoot van zijn moeder, werd daarheen gedragen. Hem legden zij dag na dag bij de poort van het heiligdom, genaamd De Bloeiende, om hen die in het heiligdom gingen een aalmoes te vragen. Hij zag Petrus en Johannes die het heiligdom wilden binnengaan, en vroeg om een aalmoes te krijgen. Petrus, en met hem Johannes, ving hem met zijn blik en sprak: 'Kijk ons aan!' Maar hij bleef aandringen in de hoop iets van hen te krijgen. Maar Petrus sprak: 'Zilver of goud bezit ik niet, maar wat ik heb geef ik jou. In de naam van Jezus Messias, de Nazoreeër: kom overeind en loop!' En hij greep hem bij de rechterhand en hielp hem overeind. Prompt kwam er kracht in zijn voeten en enkels. Hij sprong op, hij stond en hij liep. Hij ging met hen het heiligdom in, hij liep rond te springen en loofde God. Heel het volk zag hoe hij liep en God loofde. Zij herkenden hem: dat hij het was die om aalmoezen bij de poort 'De Bloeiende' van het heiligdom gezeten had. En zij raakten vol verbazing en buiten zichzelf over wat er met hem gebeurd was.

Terwijl hij Petrus en Johannes vasthield, liep heel het volk te hoop, naar hen toe, stomverbaasd, bij de zogeheten zuilengang van Salomo. Petrus zag en antwoordde het volk: 'Mannen, Israëlieten, wat verwondert gij u over hem of wat staart gij ons aan? Alsof wij door eigen kracht of godsvertrouwen hebben gemaakt dat hij kan lopen. *De God van Abraham, de God van Izaäk, de God van Jakob, de God van onze vaders,* hij heeft zijn knecht geëerd, Jezus, die gij hebt overgeleverd en verloochend voor het aangezicht van Pilatus die had geoordeeld hem vrij te laten. Gij hebt de heilige en gerechte verloochend, gij hebt verlangd dat een moorddadige man gratie kreeg. De aanvoerder ten leven hebt gij gedood. Hem heeft God opgewekt uit de doden, waarvan wij getuigen zijn, wij. (...) Zo heeft God vervuld

wat hij door de mond van alle profeten voorheen had gezegd:

dat zijn messias lijden moest.

(...)

Gij, gij zijt de kinderen van de profeten en van het verbond dat God met uw vaders gesloten heeft toen hij sprak tot Abraham: *"En in jouw nageslacht zullen worden gezegend alle familieslachten der aarde."*

(4:31-35):

De gemeente van hen die tot vertrouwen gekomen waren, was één hart en één ziel. En niet één zei dat iets van zijn goederen zijn eigendom was, want zij hadden alles gemeenschappelijk. En met grote kracht getuigden de gezonden van de opstanding van de heer, van Jezus. Grote genade was op hen allen. Want er was niet één behoeftige onder hen. Want hoevelen ook bezitters waren van landgoederen of huizen, zij verkochten ze en brachten de opbrengst van de verkoop en legden die neer voor de voeten van de gezonden. En ieder werd toebedeeld wat hij nodig had.

vertaling: Alex van Heusden

1.

We lezen uit de Handelingen van de Apostelen, de woorden en daden van Petrus en Paulus en al die andere gezonden, 'zendelingen' van Jezus. En wij die deze teksten lezen en proberen uit te leggen, bladeren in dikke commentaren vol voetnoten, waardoor de tekst soms even oplicht, maar meestal toch bedolven wordt onder geleerde vroomheden als deze: 'Dat de vroege christenen "in de naam van Jezus" zieken hebben genezen, is een ruimschoots aangetoond feit.' Je leest het en je hoort het galmen en tetteren: 'in de nááám van Jééézus', 'in the name of Jesus', en voor je geestesoog verschijnen uitzinnige menigten in kerken en zalen, armen ten hemel geheven, halleluja roepend, zieken van lichaam en armen van geest, gek gemaakt en gemanipuleerd door hysterische gebedsgenezers en 'Jezus redt' rappende religieuze kwakzalvers.

Gaat het daarover in onze lezing vandaag? Nee, Jezus redt niet. Petrus zegt tegen de lamme die voor de poort ligt: 'In de naam van Jezus Messias, de Nazoreeër, kom overeind en loop.' Hoe luidt die naam? Jesjoe'a luidt die naam, 'JHWH redt'. JHWH is de God die Petrus in navolging van Exodus 3, het verhaal over de brandende braamstruik, uitvoerig omschrijft als: 'De God van Abraham, de God van Izaäk, de God van Jakob, de God van onze vaders.' Die God is de reddende en geen ander. Jezus *is* die God niet, hij is zijn knecht, dienaar en doenaar van de Naam. Daarom heeft God hem aangenomen, geadopteerd als zijn zoon. 'In de naam van Jezus' betekent in Gods Naam, in de Naam die aan het eind van het boek Exodus (hoofdstuk 34, vers 6) nog verder wordt uitgespeld: 'erbarmend, genadig, lankmoedig, rijk aan vriendschap en trouw, bewarend vriendschap tot het duizendste geslacht.' Tot het duizendste geslacht betekent, in tijd gemeten: tenminste vijftiengintig jaar lang; en in ruimte gemeten: tot de uiteinden der aarde, voor alle volkeren. Behalve knecht, heilige, rechtvaardige, profeet en 'aanvoerder ten leven', wordt Jezus in Handelingen ook enkele malen 'Nazoreeër' genoemd. Niemand weet precies wat dat betekent, ook die van de geleerde commentaren niet. Betekent het 'afkomstig uit Nazaret', of heeft het te maken met het begrip 'nazireeër, aanduiding van iemand die voor een tijd vrijwillig afziet van uiteenlopende zaken als, bijvoorbeeld,

haar knippen en alcohol drinken. Maar het zou ook iets met die Godsnaam uit Exodus 34 te maken kunnen hebben. Het hebreeuwse *notser* (vergriekst tot *nazoraïos*) betekent 'bewaarder'. Jezus wordt dan gezien als degene die van huis uit, 'in de schoot van de Vader' (Joh 1:18), de vriendschap en de trouw die in de schoot van de Naam besloten liggen, bewaard heeft voor de volkeren, de duizenden. Via hem hebben de volkeren deelgekregen aan die Naam, aan de vriendschap, genade en trouw van Israëls God. De volgelingen van Jezus, de latere christenen, worden door de rabbijnen *notsriem* (meervoud van *notseer*) genoemd.

2.

Terug naar het verhaal. Er ligt een lamme bij de poort van het heiligdom, de tempel. Hij bedelt, omdat hij zijn brood niet kan verdienen, verlamd als hij is van de moederschoot af. Hij is in zijn bewegingen belemmerd, opgesloten in een onwillig lichaam, buiten de samenleving gesloten.

Natuurlijk is de lamme hier niet zo maar een van de vele gehandicapten van deze wereld. Wat zou de zin zijn van de genezing van die ene als alle anderen gewoon blijven liggen. Wat voor willekeurige god zou dat moeten zijn? Ik denk dat deze lamme staat, of beter ligt, voor allen die voor de poorten van dit leven - het zinvolle, erkende, succesvolle leven - blijven liggen en moeten bedelen om in leven te blijven. De tempelpoort waar de lamme voor ligt en waar hij dagelijks heengesjouwd werd, de brede ronde trappen op, werd *Horaiā* genoemd, de Bloeiende, de Volgroeide, de Rijpe. De lamme mag volgens de heersende religieuze voorschriften, het maatschappelijk systeem, de poort niet binnengaan, hij mag niet tot bloei komen.

En nu moeten we ons, zoals altijd bij het lezen van de meeste andere geschriften van het zogenaamde Nieuwe Testament, altijd weer realiseren dat als Lukas zijn Handelingen schrijft, de tempel al tientallen jaren in puin ligt, platgebrand en leeggeplunderd, zoals in heel Jeruzalem geen huis meer 'schouder aan schouder' (psalm 122) stond. Daardoor krijgt dit tafereel iets surrealistisch, als een schilderij van Salvador Dali. Je ziet een lamme uitgemergeld liggen voor een prachtige poort van bloeiende maretakken, midden in een ruïnelandschap vol gebroken zuilen, van wat ooit de beroemde zuilengang van Salomon was. Maar achter de poort straalt een groot licht en als je goed kijkt zie je daarachter heel in de verte als in een visioen een nieuw Jeruzalem neerdalen: 'Stad van mijn hart. Jiroesjalajiem' (psalm 122).

3.

'Goud en zilver heb ik niet,' zegt Petrus tegen de lamme. Want in die oergemeente bezat immers niemand iets, niemand noemde iets het zijne, alles was voor iedereen. Ook zo'n prachtig vergezicht. Wat Petrus wel heeft, is die Naam: vriendschap en trouw, ofwel: solidariteit. En dat is alles wat nodig is om het vergezicht dichterbij te brengen, om de verlamming van de status quo te doorbreken, de tweedeling tussen arm en rijk op te heffen en te zien: wijd licht land, wijnstokken bloeiend tegen klippen op, over ruïnes heen. Een oeroud visioen. 'Er zal geen arme meer onder u zijn,' lezen we in het boek Deuteronomium (14:4) en in profetenliederen, en dat visioen klinkt door tot op vandaag. 'Als ik met mijn partij de meerderheid zou hebben, zou ik zorgen dat de armoede waarin driehonderdenzestig Nederlandse kinderen leven, verdwijnt,' zei Jan Marijnissen laatst oog in oog met Astrid Joosten. En waarom zou je hem minder geloven dan de realisten en cynici die zeggen: vol is vol, arm is arm en rijk is rijk, met als ondertoon: wie anders denkt, kan beter meteen vrijwillig het gekkenhuis ingaan. Zij zetten de harde werkelijkheid op de troon van het visioen; hun visioen reikt

niet veel verder dan een riant, vervroegd pensioen. Zo niet die oergemeente die, volgens (het visioen van) Lukas, nog maar net was overvallen en opgestookt is door de heilige geest. Geen zilverdraad, geen klatergoud.

4.

De genezing van de lamme is, denk ik, ook een beeld voor de opstanding van het verlamde, door Rome verslagen Israël. En het boek Handelingen gaat vervolgens over de vraag hoe het met dat opgestane Israël, met die rest verder moet. Israël is de stad van zijn hart en het hart van zijn stad kwijt, de vrede is ver te zoeken, de overlevenden verdeeld over de te kiezen weg. Waar moeten zij heentrekken om de Naam van hun God uit te roepen en psalm 122 te zingen nu de tempel verwoest is? Het antwoord van het ene deel van Israël luidt: wij moeten die Naam laten klinken en laten heiligen van hieruit, vanuit Jeruzalem tot aan de uiteinden der aarde, opdat in die Naam alle volkeren der aarde, alle mensengeslachten, alle volksstammen gezegend worden en begeesterd; opdat zij tot bloei komen. Heel de wereld Gods heiligdom, achter één grote bloeiende poort.

Want talloze volkeren en hele volksstammen lagen toen, onder de *pax romana*, en nu nog altijd, onder de *pax americana*, als lammen bedelend voor de poorten van onze zilvergouden welvaart. Zij komen niet tot bloei, ze zijn 'onderontwikkeld'. En we moeten ze ook niet willen ontwikkelen - zo leerden wij tussen de regels van het protocol door van een prins op een troon met een visioen - we moeten hen leren zichzelf te ontwikkelen. Dus geen goud en zilver in die landen pompen, geen euro's en dollars, als aalmoezen waarmee ze net wel of net niet in leven kunnen blijven, maar ze de hand reiken en overeind helpen, in Godsnaam, in naam van de solidariteit. 'Zegenen' betekent zo iets als 'goedspreken', tegenover 'kwaadspreken'. Bush, bijvoorbeeld, spreekt kwaad over Irak, als hij heel dat volk demoniseert door het te identificeren met zijn kwalijke leider. Goedspreken, zegenen is: aanspreken op het goede dat in ieder mens en ieder volk aanwezig is, ruimte scheppen voor gesprek en diplomatie, toekomst open houden. Niet beginnen met terugbombarderen naar het stenen tijdperk, met talloze nieuwe lammen als gevolg. Zo staat geschreven en blijft geschreven, van Genesis tot Handelingen: 'In jouw nageslacht zullen worden gezegend alle familiegeslachten, stammen, volkeren der aarde.' Het is naar ons toegeschreven, als opdracht.

5.

De groep geestverwanten rondom Petrus, Johannes en de andere apostelen, vaak de 'oergemeente' genoemd, zag zichzelf niet als zomaar een van de vele joodse groeperingen en sekten. Ook niet als een grootheid naast Israël, en al helemaal niet als een nieuwe religie, een kerk, tegenover Israël. De eerste, joodse volgelingen van Jezus Messias waren ervan overtuigd dat zij de essentie van Israël vertegenwoordigden, datgene waar het in Israël altijd om was gegaan, de kern van alle profetie: de heiliging van de Naam, niet alleen in Jeruzalem, niet alleen in Juda, maar ook, vanuit Israël en vanuit Jeruzalem, in Samaria en tot de uiteinden der aarde. In die zin beschouwde die *joodse* oergemeente zichzelf als het 'ware Israël', een gevaarlijke term die niet veel later door de kerk van de heidenen is misbruikt om zich tegen Israël af te zetten en de joden buiten de christelijke maatschappij te sluiten. Maar in de Handelingen is nog geen sprake van een scheiding tussen jodendom en christendom, wel tussen de ene synagoge en de andere. En de schrijver, Lukas, stelt intussen alles in het werk om de *continuïteit* tussen synagoge en ekklesia aan te tonen. In de toespraken die Lukas Petrus in de mond legt, worden de joodse overheden weliswaar beschuldigd van

het feit dat zij Jezus hebben verloochend en overgeleverd aan de heidenen - de Romeinen - om gekruisigd te worden, maar tegelijkertijd zegt hij dat zij dat eigenlijk niet konden weten, zoals Lukas ook Jezus aan het kruis laat zeggen: 'Vader, vergeef het hun, zij weten niet wat zij doen' (Lk 23:34). Die ongeweten schuld doet intussen niets af aan hetgeen waar het in Israël, ook in de Jezus-partij, om gaat: om Mozes en de Profeten. Hoe het met de niet-joden moet die lid van de Jezus-beweging worden, daar kan en moet over getwist worden: besnijdenis of geen besnijdenis, kosjer of niet kosjer. Allemaal belangrijke strijdpunten, maar: zoek eerst het koninkrijk en zijn gerechtigheid, een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, waarop een nieuw Jeruzalem kan neerdalen, getooid als een bloeiende bruid.

6.

Eigenlijk kon het volk, kon Israël het niet weten, zegt Petrus, terwijl hij intussen allerlei citaten uit Thora en Profeten erbij sleept om aan te tonen dat ze het eigenlijk wel hadden kunnen weten. Dat is het onoplosbare dilemma dat tot op vandaag de verhouding tussen jodendom en christendom beheerst. Ze konden het niet weten, al hadden ze het kunnen weten, en misschien heeft God hun ogen wel tijdelijk verduisterd, zodat ze het niet zagen, want het moest immers gebeuren ... - zo raast de redenering heen en weer, zo draait Lukas om zijn eigen joodse as. 'Zo heeft God vervuld wat hij voorheen bij monde van de profeten heeft gezegd', de messias, de knecht, de heilige, de rechtvaardige, de profet, moet wel lijden. Moest wel?

Was het dan Gods bedoeling, zijn vooropgezet plan, zijn eeuwige raadsbesluit? Wat weten wij daarvan? Wij kunnen wel weten dat dit een nuchtere constatering is, een gegeven, de harde werkelijkheid: dat alle heilige, rechtvaardige, God-en-mensenknechten van deze wereld op de huid worden gezeten, opgepakt en in het ergste geval gedood, zoals veel van die eerste Jezus-volgelingen, door Saulus (Paulus) bijvoorbeeld. En dat we ons daarbij niet moeten meerleggen, verlamd van angst, maar daartegen het visoen van de opstanding levend moeten houden. Het is een gegeven, het schijnt te moeten: wie in deze wereld zijn of haar nek uitsteekt, reikhalst naar Gods vergezicht van vrede en recht, die moet eraan lijden, die moet eraan geloven. 'Wie achter mij aan wil, neme zijn kruis op,' zei Jezus zelf. Wie tot de gemeente, het *corpus*, het lichaam van de Messias wil behoren, komen vanzelf terecht in de hoek waar de klappen vallen. Niet uit masochisme, maar uit solidariteit.

7.

En het gekke is: ze worden er niet minder gelukkig van, integendeel. De protagonisten van het boek Handelingen stralen een geestkracht uit die onweerstaanbaar aantrekkelijk is en die door geen grens, muur of poort is tegen te houden. De blinde gaat ervan zien, de dove horen, de lamme zingen en springen van pure vreugde. Zoals de joden op het feest van de vreugde der wet (*simcha thora*) dansen met de thorarollen. Want de uitstorting van de geest, voorafgaande aan de genezing van de lamme, is niets anders dan de uitstorting van de thora in de harten en hoofden van de leerlingen, en die is zo aanstekelijk dat de oergemeente als een lopend vuur om zich heen grijpt. Aan die kracht uitstralende oergemeente mogen wij ons toetsen. We kunnen er wellicht kracht uit putten om de klappen op te vangen die wij, als we werkelijk solidair zijn met de lammen en de armen van deze wereld, ongetwijfeld zullen oplopen.

Wees daarom een van harte en van hoop,

*de geest bestier uw intiemst verlangen:
een nieuwe aarde in gerechtigheid.**

Zo moge het zijn.

Amsterdamse Studentekkerk, zondag 13 oktober

*Regels uit het lied *In 't laatste van de dagen zal het zijn* (muziek:

Antoine Oomen, zie de partituur *Woord dat ruimte schept*, te beluisteren op de gelijknamige CD)

ANANIA EN SAPPHIRA

Alex van Ligten

Woord ten geleide

Na een bewogen week, van ontroering bij een begrafenis, de opwinding rond een omvallend kabinet en de feestelijkheden rond een eredoctoraat, gaan we hier vanmorgen (20 oktober) Handelingen 5:1-12 lezen! Het doet me denken aan de scherpe waarneming van een vriend die als definitie van kerkgangers gaf: 'Dat zijn mensen die elke dag overrompeld worden door de meest extreme nieuwsberichten, door dingen die hun levens sterk beïnvloeden, en die dan op zondagochtend geacht worden zich bovenmate te interesseren voor de lotgevallen van de Gibeonieten.'

Waarom lezen wij die oude verhalen? Omdat we vermoeden dat ze ons iets te zeggen hebben, in onze situatie, misschien zelfs erboven uit, wie weet zelfs voor situaties waar we nog niet eens in verkeren. We lezen ze om ons geloof handen en voeten te geven. Die twee woorden komen in de lezing ook beide voor, en spelen een eigen rol. Het gaat over de gemeenschap van mensen rond het woord. *Ekklesia* heet het in het Grieks, naar het Hebreeuwse *qahal*: bijeengeroepen. Een mooi woord, het heeft al een soort roeping in zichzelf. Je bent samengeroepen, en wat maak je daar nu van met elkaar?

Iedere beweging, zei Ernst Bloch al, heeft te vrezen van haar eigen succes. Het begint vol enthousiasme, er is een groots idee, er is tegenstand die overwonnen moet worden en die tevens saamhorigheid smeedt - wij tegen de rest van de wereld. Maar dan gaat de tijd een rol spelen, dan moet 't worden waargemaakt. Alleen op visioenen en goed omschreven idealen kun je niet draaien.

Er kunnen tegengestelde dingen tegelijkertijd gebeuren: grootsse daden van gerechtigheid gaan gepaard met kleinzielig- en kleinzerigheden. Mensen met op zich grote kwaliteiten gaan opeens geloven in hun eigen onfeilbaarheid.

Dat gebeurt altijd en overal. Dat bederft de boel.

Komt het dan nog wel goed? Alles om ons heen wijst erop dat dat niet zo is. Alles? Nee, alleen dat wat tot nieuws wordt uitgeroepen en wat wij gemakshalve tot alles verklaren. Maar er zijn kleine tekenen van hoop: er is bijvoorbeeld oprecht gerouwd om de dood van een bescheiden, lieve man uit het land van de vroegere vijand, die trouwde met een prinses. De woorden rond zijn begrafenis worden niet alleen aangehoord, maar ook verstaan door miljoenen mensen. Een niet om zijn progressiviteit bekend staande kardinaal zingt voor het oog van de camera 'Licht dat ons aanstoot in de morgen'. Ik heb het zelf gezien en denk: het komt

allemaal wel goed. Een stel vreemde regeerders moet sneller het veld ruimen dan de vreemdelingen die ze weg wilden hebben. En een man wiens enige wapenen woorden zijn, woorden waar muziek in zit, wordt tot *doctor theologiae* uitgeroepen.

De tekenen van hoop zijn er dus. Maar die van het tegendeel ook. En juist omdat ze er altijd en overal zijn, lezen we een verhaal van daar en toen, uit Jeruzalem in de tijd van Jezus' leerlingen.

Om het verhaal heen vinden we eendrachtigheid - we horen van mensen die het goed hebben samen, die weten te delen, die niet leven ten koste van elkaar. Niemand is behoeftig, er is genoeg voor iedereen. Tekenen en wonderen zijn er: iedereen wordt geheeld, volledig mens, zoals het de bedoeling was.

Zelfs de bedreiging van buitenaf, dat staat in het vervolg van Handelingen 5, wordt minder, dankzij het bezadigde advies van de geleerde Gamliël. Recht tegenover zijn bezadigheid staat Petrus' gepassioneerde heethoofdigheid moet noemen.

Maar we beginnen daar waar alles nog goed is. Of lijkt. Want staat er wat er staat? Of moet je erg veel tussen de regels doorlezen? En hoe doe je dat dan zo dat je er weer niet téveel in leest?

We gaan lezen. In de hoop aan dit verhaal van toen wat te hebben, voor nu, voor later.

Lezing

Handelingen 4:32-5:12

En van de menigte van hen die vertrouwen hadden gevat was hart en ziel één.

En niemand noemde iets van wat hij bezat het zijne, maar alles was voor hen gemeenschappelijk.

En met grote kracht gaven de apostelen het getuigenis van de opstanding van de heer, van Jezus en er was grote genade op hen allen.

Want er was ook niet maar iemand behoeftig onder hen: want wie er maar bezitters waren van stukken land of huizen,

zij verkochten ze en brachten de opbrengsten van het te gelde gemaakte

en legden ze aan de voeten van de apostelen;

en er werd uitgedeeld aan ieder, naarmate iemand nodig had.

En Jozef, die door de apostelen geroepen werd bij de naam Barnaba, - vertaald is dat: zoon van de vertroosting, een leviet, van geboorte een Cyprioot, bezat een akker en verkocht die en bracht het geld en legde het voor de voeten van de apostelen.

Handelingen 5:1-12

Eén man, Anania was zijn naam, met Sapphira zijn vrouw, verkocht bezit en hield van de opbrengst achter, met medeweten van zijn vrouw.

Hij bracht een zeker deel

en legde het voor de voeten van de apostelen.

Petrus zei:

Anania, waarom heeft de satan jou het hart gevuld, dat jij de geest, de heilige, bedriegt

en uit de opbrengst van het stuk land achterhoudt?

Bleef het niet blijvend voor jou,

was het niet, als het verkocht was, in jouw volmacht?

Hoe toch kon jij plaats geven in je hart aan deze daad?

Niet heb jij mensen bedrogen, maar God.

En toen Anania deze woorden hoorde, viel hij en ontzielde;

en grote vrees geschiedde op allen die het hoorden.

En de jonge mannen stonden op, bedekten hem, droegen hem uit en begroeven hem.

En er geschiedde een ruimte van ongeveer drie uur en zijn vrouw, onwetend van wat geschied was, kwam binnen.

Tot haar antwoordde Petrus:

Zeg mij, hebben jullie voor zo-en-zoveel het stuk land verkocht?

En zij zei:

Ja, voor zoveel.

Petrus tegen haar:

Hoe toch zijn jullie overeengekomen

de geest van de heer te beproeven?

Zie, de voeten van degenen die je man begraven hebben zijn bij de deur en ze zullen jou uitdragen.

En zij viel terstond voor zijn voeten en ontzielde;

de jonge mannen kwamen binnen en vonden haar dood;

ze droegen haar uit en begroeven haar bij haar man.

En er geschiedde grote vrees op heel de gemeente

en op allen die dit hoorden.

Door de handen van de apostelen geschiedden vele tekenen en wonderen onder het volk.

Vertaling: Alex van Ligten

Eén

Met het mooiste telwoord van de Schriften begint het gedeelte dat het verhaal over Anania en Sapphira inleidt: één. *Shema Jisra'el*, hoor Israël, jouw God, de bij jou Aanwezige, is één. Een God uit één stuk, de eerste is hij, en de beste, nummer één.

Zoals hij één is, zo zullen de mensen één zijn. Soms lukt dat. Israël aan de voet van de Sinai, als Mozes ze de woorden van God geeft. Het volk in Jeruzalem als de leerlingen van Jezus, vol van geest, spreken van de grote daden Gods.

Dat mensen één van stem en één van zin zijn, dat van allen die op God vertrouwen hart en ziel één zijn, dat is grandioos.

Dat wil zeggen: als dat in de beweging zit die mensen vormen, als dat in hun onderlinge reilen en zeilen de dragende kracht is, een eenheid die gebeurt, geschiedt.

Maar hoe zit het als de beweging verstart, als er regels en regeltjes komen die de eenheid proberen vast te leggen als voorwaarde? Een eenheid als grootse visie, visioen, dat kun je vieren, bezingen, bejubelen. Er met groot verlangen naar uitzien. Maar eenheid als norm, als eis, vastgesteld, afgedwongen, maatstaf voor het handelen? Zinkt dat niet tenonder in vreugdeloze zinnen als: 'Wat hadden wij afgesproken?' en 'Denk jij dat dat zomaar gaat?'

Vraagtekens en argusogen

Zijn de woorden van Petrus tegen Anania en Sapphira zulke zinnen, of zit er meer achter?

Iedere traditionele uitlegger van het verhaal kiest zonder aarzelen de kant van Petrus. Die vertegenwoordigt hier zijn heer, alsmede de juist ontstane kerk en de gerechtigheid. Het visioen van delen wat je hebt met wie niets heeft, het alles voor allen en niemand heeft gebrek, dat dreigt hier om zeep te worden geholpen en dat moet met uiterste, dodelijke ernst worden verdedigd. De apostelen bedriegen, dat staat gelijk aan God zelf bedriegen. Een commentator schrijft: 'De wijze van handelen van Ananias is een modelvoorbeeld van de halfheid die tot oneerlijkheid leidt; hij wilde een bijzonder goede christen schijnen, zonder het te zijn.' Niks op af te dingen. Geen vraagteken bij te plaatsen, behalve dan toch dat ene: of er sedert het afschrikwekkend modelvoorbeeld van

Anania geen halfheid meer onder de gelovigen voorkomt? Het verhaal is een sterke vermaning om niet half te zijn, maar heel. En, gemeente, ekklesia? Lukt dat een beetje?

Ik heb mijn vraagtekens bij het optreden van Petrus. Ik ben zo vrij ze hier te plaatsen. Dat doe ik nadat we hebben vastgesteld dat de zaak van de armen zeker niet verdraaid moet worden. Zij moeten worden gevoed, geborgen, verzorgd, in hun recht gesteld, niet langer arm zijn, een menswaardige toekomst krijgen. Als het verhaal daartoe oproept, is dat een prima oproep aan de geroepenen in de ekklesia. Naar die wereld leven wij toe waar recht heerst. De ogen naar het licht gewend, zien wij dat het komen zal.

Maar de ogen worden ook argusogen, als we zien hoe het er soms aan toegaat tussen mensen. De traditie, die zonder aarzeling aanschurkt tegen Petrus en zijn strenge aanpak, gaat er direct mee aan de haal. In een commentaar vond ik vier punten voor een preek over de zwarte schapen, die hier Anania en Sapphira heten, maar die je natuurlijk in elk gezelschap aantreft. 1. Wat zij hebben gedaan. 2. Wat zij zichzelf hebben aangedaan. 3. Wat zij de kerk hebben aangedaan. 4. Wat moet de kerk met hun doen? En daar gaat-ie dan: 'de kerk' gaat de maat nemen, de voorwaarden van rechtschapenheid vaststellen en als je pech hebt heet het inquisitie, en als je geluk hebt tuchtcommissie, maar ge- en veroordeeld zal er worden, op de stoel van Petrus, of nog liever op die van God zelf. En het is jammer dat het hier niet louter gaat om een misinterpretatie van de Schriften, maar om iets wat al in het verhaal zelf aanwezig is.

Macht: volmacht of almacht?

Ik voel al enige nattigheid bij het zich herhalende 'aan de voeten van de apostelen', waar de gulle gevers uit de gemeente hun gaven mogen deponeren. 'Aan de voeten van', daar spreekt onderworpenheid uit. Iets of iemand 'aan de voeten van' aantreffen, dat wil zeggen dat de eigenaar van de voeten macht en eigendomsrecht uitoefent. Jesaja noemt de aarde de voetbank voor Gods voeten en als in de psalmen gezegd wordt 'Gij hebt alles aan zijn voeten gelegd', dan is dat een vreugdelied over de volmacht die de nietige mens van God ontvangen heeft.

Hier laten de apostelen de opbrengsten van al het verkochte aan hun voeten leggen. Mogelijkheden tot misverstand te over. Bedoelen ze het kwaad? Natuurlijk niet. Kan het kwaad? Nou en of.

In hun macht representeren ze de macht van God, en dat is altijd oppassen geblazen. De boeken van de vroege profeten zijn er vol van hoe dicht dienstbaarheid en heerszucht bij elkaar liggen. Hoe klein van formaat de grote koningen zijn: het ene moment fier overeind in zware verdrukking, en even later onderuitgaand in hun waan van eigen grootheid. Is Handelingen in de canon met die boeken te vergelijken? En Petrus hier met bijvoorbeeld David - groots als hij, tegen de verdrukking in, het sanhedrin toespreekt, en klein als hij Gods plaatsvervanger gaat zitten wezen?

Petrus betekent rots. Is hij hier ook steen des aanstoots? Bewaart hij hier keihard de zuiverheid van de gemeenschap door zijn ingrijpen, of vormt zijn handelwijze hier een bedreiging van binnenuit?

In de eerste fase van het verhaal trekt Petrus al fel van leer, maar dat valt nog te begrijpen. Anania licht de zaak op, volledig onnodig, want hij had, zoals Petrus ook tegen hem zegt, helemaal niks hoeven geven van wat hij verkocht had. Nu speelt hij de *big spender*, terwijl hij dat niet is. Ik vraag me

bij het lezen al af of dat nu betitelingen verdient als 'satan heeft jouw hart gevuld' en 'niet heb jij mensen bedrogen maar God', maar, zoals gezegd: als hier achter zit dat het recht van de armen met de uiterste ernst moet worden verdedigd, dan is dat zo.

Ik krijg bange vermoedens van onheil, als ik zie hoe in het vervolg Petrus niet ook zelf geschrokken is, vol vreze geraakt over wat er gebeurd is, maar hoe hij als het ware de smaak te pakken krijgt en Sapphira, als ze binnenkomt, erin luist. Ze was, staat er, 'onwetend van wat geschied was'. Had er in die fijne, eendrachtige gemeenschap dan niemand de moeite genomen haar te roepen, haar te vertellen dat haar man gestorven was? Wat is dit voor harde partijlijn die hier gevolgd wordt tegen een vrouw wier bedrog je ook kunt opvatten als daad van solidariteit met haar man? En waarom dringt zich toch maar steeds bij me op dat dit er in onze bijbels staat, op nog geen zes bladzijden van het verhaal waarin de opgestane heer een discipel op zijn benen zet nadat hij was onderuitgegaan, waarin hij hem, na zijn verloochening van Jezus, zijn liefde voor hem laat betuigen? Petrus heette die discipel.

Anania was gevallen en ontzielde; en ook Sapphira valt en ontzielt.

De kilte slaat eraf. Een sfeer van angst en beven. De enige die spreekt, is Petrus. Niemand zegt verder iets. De andere apostelen zijn geweken. Surrealistisch doet het beeld aan van die jonge mannen die bedekken, uitdragen, begraven, en opnieuw uitdragen en begraven. Rigide.

Handen en voeten

In de tijd van ons geloof in de maakbare aarde, werd het leven van de eerste gemeente nogal eens vergeleken met het communisme. Dat was bedoeld als waardering voor beide. Hier bekruipt je de angst dat de vergelijking verder opgaat dan we waar hadden willen hebben: dat mensen zichzelf en hun ideeën gaan identificeren met die van God of het absoluut goede; dat dat letterlijk levensgevaarlijk is voor wie de absolute waarden niet volstrekt waarmaken. Het vermogen om óm te keren wordt niet aangesproken, de gewetens worden geketend en de veroordelers maken zichzelf in hun systemen even onvrij als de veroordeelden.

De vraag die dit oude, vreemde verhaal ons stelt, is: hoe kun je trouw blijven aan het visioen van vrede en tegelijk je menselijkheid bewaren in je oordelen en je methoden? Hoe worden we waarachtig vrij, zonder dat nog iemand uitvalt, wegvalt, ontzielt?

Groot verlangen, het visioen voor ogen, ligt vlakbij het denken in klein formaat. Het geloof in de goede zaak grenst aan het geloof in de eigen goedheid, het geloof in God aan het geloof in je eigen goddelijke volmachten. Volgend op het gedeelte met drie keer die twijfelachtige term 'aan de voeten van', staat dat er tekenen en wonderen onder het volk geschieden door de handen van de apostelen.

God zal onze voeten richten op de weg van de vrede (en dan moet er liever niks vóór liggen opdat wij niet struikelen als over een steen) en wij zullen met onze handen al het goede doen wat handen kunnen doen: begroeten, strelen, musiceren, bidden, werken, bewonderen, uitdelen, ontvangen, vasthouden, loslaten, een vuist maken, uitnodigen, zegenen.

Zo zal het zijn. Of speciaal voor vandaag: ik mag doodvallen als het niet zo zal zijn.

Amsterdamse Studentenekklesia, zondag 20 oktober 2002